

چیستی و چگونگی «تبلیغ»

آگاهی از اوضاع زمان

اطلاع از سرد و گرم روزگار تجربه‌ای به دست می‌دهد که تصمیمات دقیق‌تر و افعال صحیح‌تر را میسر می‌سازد، لیکن اشراف بر وضعیت سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در منطقه خود و نقاط موثر دنیا باعث

می‌شود حملات و فتنه‌ها، آسیب کمتری به برنامه‌های مبلغ بزند و قدرت اراده اوضاع را برای او افزایش می‌دهد. حجت الاسلام والمسلمین فرحزاد در این باره می‌گوید: مبلغ باید به آسیب‌ها و درمان‌های مختلف آگاهی داشته باشد و در هر جا وارد می‌شود، نیازهای مخاطب را براساس زمان و مکان تشخیص دهد. لازمه این آگاهی، مطالعه و تحقیق برنامه‌ریزی شده در طی سال‌های تحصیلی است. یک طلبه باید در کنار تحصیل، درباره موضوعات مختلف کلامی، اخلاقی، اجتماعی و سایر موارد مطالعه داشته باشد.

استفاده از فنون خطابه

خطابه، قدرت استفاده از بیان در رساندن مطالب به اذهان است. باید محتوای فاخر را لباس فاخر نیز پوشاند، خطیب، همواره تلاش می‌کند فاخرترین بیان را برای عرضه مطلب خویش بیابد. استفاده از رازها و رمزهای خطابه قدرت تاثیر مبلغ را بالا می‌برد. حجت الاسلام والمسلمین صالحی خوانساری معتقد است: زحمات علما و مراجع عظام را از صدر اسلام تاکنون منبر و مجلس وعظ به مردم منتقل می‌کند. با این وجود باید گفت همه حوزویان با هر مرتبه علمی و مسئولیتی ضروری است فن خطابه را فرا گرفته، بتوانند از این ابزار بسیار مهم استفاده کنند. البته مولفین و محققین، زمینه‌های علمی وعظ و خطابه را فراهم می‌کنند، اما این به تنهایی کافی نیست.

رسانه‌ای پر قدرت و اصل به نام منبر

در طول سالیان متمادی پس از ظهور اسلام، عملکرد درخشان ارشاد و تبلیغ معارف دین مبین بر تارک عالمان و فاضلان می‌درخشد و با مروری ساده می‌توان نقش عظیم منبر و سخنرانی را در جایگاه یک رسانه عمومی با تمامی کارکردهای استراتژیک رسانه، دریافت و لمس کرد. آیت الله جوادی آملی در تبیین اهمیت و جایگاه این عنصر در تبلیغ معارف اسلام می‌گوید: مبدا در ذهنتان بیاید که منبر رفتن و تبلیغ از جلال و شکوه شما کم می‌کند. اگر شما با تبلیغ، معارف قرآن و عترت را عرضه نکنید، محرم به مدیحه‌سرایی ذاکرین ختم شده و این علوم و معارف منتقل نخواهند شد. این روز سیاهی که در پاکستان مشاهده می‌کنید، نتیجه عدم حضور علما در عرصه برنامه‌های مذهبی و اکتفا به مداحی‌هاست. البته ذکر و سینه‌زنی خوب است ولی سخنرانی و تعلم و ترکیه خواص خود را دارد.

وجه تمایز اصلی منبر با سایر رسانه‌ها در شنیداری و حضوری بودن آن است. در مخاطب تاثیری است که در صورت دیگر تبلیغ نیست.

حجت الاسلام رفیعی از فضایی است که تجربه زیادی در امر تبلیغ دارد. وی در این زمینه می‌گوید: انسان در تمام مراحل زندگی نیاز به شنیدن و موعظه دارد. چرا که در شنیدن تاثیری است که در خواندن وجود ندارد. گاهی حضرت ختمی مرتبت (ص) به عبدالله بن مسعود می‌فرمودند برای ایشان قرآن تلاوت کند، با اینکه حضرت حافظ قرآن و عامل به آن بودند، یا اینکه به جبرئیل می‌فرمودند: «مرا موعظه کن» و یا گاهی اوقات حضرت امیرالمومنین (ع) به کسانی که شائیت آنها بسیار پائین تر از حضرت بود، می‌فرمودند که ایشان را موعظه کنند. تمام اینها به این دلیل است که:

هست اندر صورت هر قصه‌ای خرده بینان را زمنا حصه‌ای یکی از دلائل انسجام، شور، شعور و حضور شیعه در صحنه‌های فعالیت، برخوردار بودن از منابر وعظ و سخنرانی است.

عاشورا، نقطه عطف تاریخ بشریت

عاشورا یعنی ضدیت یا انحراف، عاشورا یعنی ماندن در صراط مستقیم به هر قیمت، آنگاه که فرزند پیامبر حفظ دین را فقط در جانفشانی و شهادت خویش ممکن دید و به سوی کربلا روانه شد، با خون خویش نهال نوپای دین خدا را آبیاری کرد و قیامتی به پا کرد که دست منافق و مزدور را هویدا ساخت و چهره حق را منور کرد. هر روز و هر ساعت گویا مسیری که او نشان داد، روشن تر می‌شود و حرارت محبتش در قلوب آزادگان و مومنان فروزی می‌گیرد و کاخ‌های ظلم و ستم را به چالش غیرقابل دفاع و ویران گر تهدید می‌کند. آری حسین با شهادت جانگدازش

مساله تبلیغ و ابلاغ معارفی که حوزویان از سرچشمه زلال قرآن و اهل بیت (ع) فرا گفته‌اند، به عنوان رسالت اصلی حوزه‌های علمیه همواره مورد اهتمام مراجع عظام بوده و علما، فضلا و طلاب این موضوع را وظیفه اصلی خود می‌دانند.

اگرچه تبلیغ در همه زمان‌ها و مکان‌ها ضروری است، اما ماه مبارک رمضان و ایام محرم و صفر به علت وجود فضای معنوی، بیش از سایر ایام مورد توجه قرار گرفته است. گستره مناطقی که به نحوی نیاز حضور روحانیون در آن وجود دارد و از طرفی ظرافت‌ها و حساسیت‌های امر تبلیغ، مطالعات و کنکاش‌های علمی صاحبان تجربه در فن تبلیغ را می‌طلبد.

پایگاه اطلاع‌رسانی رسا در گفت و گو با پیش‌کسوتان و متخصصان تبلیغ گوشه‌ای از ضروریات این مهم را بررسی کرده است.

بزرگترین نیاز فطری بشر، نیاز به دین و شریعت است. دین برنامه زندگی انسان‌هاست که پروردگار عالمان به وسیله برگزیدگانش از میان انسان‌ها به مردم ابلاغ فرمود و بدین وسیله نعمت خویش را برایشان کامل کرد. پس اولین مبلغ ذات اقدس اله است و رسولانش گام دوم را برداشتند و همه را به سوی حق تعالی و دین حق فراخواندند. تبلیغ در قاموس انبیا و صلحا دستگیری و رساندن مردم به غایت عبودیت و بندگی است.

دین، برنامه رساندن استعداد خلیفه الهی از قوه به فعل است. دین حق، اسلام و اسلام حبل‌المتین، و تبلیغ، رساندن و هدایت مردم به این ریسمان هدایت الهی است تا بدان چنگ زنند و رستگار شوند و این جایگاه رفیع مبلغ را می‌رساند و اهمیت تبلیغ را.

اهمیت تبلیغ

حجت الاسلام والمسلمین صفایی بوشهری معتقد است: اگر تبلیغ نبود، هدایت تشریعی در عرش محبوس و در سینه انبیا مکث می‌ماند. تبلیغ، حلقه واسط هدایت الهی و نبوی به طرف جامعه انسانی و براق هدایت انسان به اعلیٰ علیین است.

تبلیغ، هدایت جامعه از ظلمات به نور است. تبلیغ، بیان انسانی آگاه است برای هدایت جامعه به طرف خداوند. تبلیغ، جوهره و عله‌العلل بعثت انبیاست. مبلغ، انسان گرفتار در دام را نجات و به

سوی تعالی انسانی حرکت می‌دهد. مبلغین باید ارزش و نقش کار خود را بدانند و بعد از آن مهم‌ترین امر رعایت اخلاق تبلیغی است.

شرایط و ویژگی‌های تبلیغ

در حدیث شریفی از امام صادق (ع) آمده است که اگر کلام ما را به درستی ابلاغ کنید، مردم به سوی ما روی می‌آورند. از این حدیث به خوبی می‌توان دریافت که ابلاغ معارف قرآنی و سیره اهل بیت (ع) شرایط و ویژگی‌های خاص خود را دارد که ممکن است با عدم رعایت آن تبلیغ تبدیل به ضد تبلیغ شود.

اخلاص در تبلیغ

وقتی غیر از انجام وظیفه الهی، انگیزه تبلیغ نباشد، تبلیغ اثری شگرف می‌کند و ماندگار می‌شود. حجت الاسلام والمسلمین فرحزاد می‌گوید: از شرایط اصلی مبلغ اخلاص است. روح و جان تبلیغ براساس اخلاص است و اگر مبلغ به قصد خیر رساندن و برای کسب رضای خدا به تبلیغ رود، به طور حتم کلام او تاثیر فراوانی بر مخاطبین خواهد داشت.

آیت الله بهاءالدینی نیز می‌گفتند: اگر یک مبلغ برای خدا به تبلیغ رود خدای متعال نیز تاثیر کلام او را بیشتر کرده، همه مایحتاج وی را تامین می‌کند. اخلاص، توکل و عامل بودن مبلغین سه نکته مهم و تاثیرگذار در امر تبلیغ است.

عمل عالم بیشترین تاثیر را دارد «کنونا دعاه الناس بغيرالسننکم» عمل ثمره علم است. عمل عالم دلیل صحت علم او در نظر مردم است. علم عالم اگر از جنس علوم دین باشد آنگاه عمل وی نه تنها دلیل صحت بلکه علت پیروی مردم از علم است و بدین ترتیب فعل عالم بیش از قول او در نفوس قرار می‌گیرد. همان طور که آیت الله نوری همدانی معتقد است: تبلیغ باید در درجه اول عملی باشد. قبل از بیان مطلبی با زبان باید با عمل خود تبلیغ کنید، زیرا مردم همیشه به عملکرد طلاب نگاه می‌کنند. وظیفه مبلغین است که با اخلاص و تواضع در راه خدمت به مردم و پاسخ به نیازهای آنان گام بردارند.

خون حق طلبان و آزادگان و عدالت جویان را در سراسر عالم به جوش می آورد و این با افزونی ظلم ظالمان خاموش نمی شود بلکه حقانیت اش دایما اثبات می شود و رهروانش دایما افزایش می یابد و نوید شور و قیامی عظیم در آفاق و انفس می دهد.
حضرت امام خمینی (ره) فرمودند:
گریه ما بر سیدالشهدا (ع) گریه سیاسی است، ملت ما ملت گریه سیاسی است.

آیت الله جوادی آملی نیز در این باره می گوید: رقیق ترین مرحله صیانت نفس آن است که در سوره صف بازگو شده است، رزمندگان در میدان جنگ باید بنیان مرصوص باشند یعنی مانند خانه سربی که تمام صدر و ساقه اش را سرب تشکیل می دهد، سرب گونه استقامت داشته باشند، این مربوط به جهاد اصغر است. نفوذناپذیری یک شعور بالا و والای سیاسی می خواهد. چنین شعوری در حوزه و دانشگاه پیدا نمی شود، بلکه مسجد و حسینیه و گریه های شبانه است که به انسان فهمی می دهد تا پیشنهاد بیگانه را پیشنهاد بدبویی تشخیص دهد و به آسانی رها کند. آن گریه عاقلانه بود که این مملکت را حفظ کرد. آن حسینی که بتواند در روز مبادا سرمایه نظامی و ملی باشد همین حسین است که علما معرفی کردند.

مبلغین شیعه در عزاداری برای شهید کربلا حیات و بقای اسلام ناب محمدی (ص) را در اذهان و قلوب تضمین کردند.

تجمع و اتحاد حول محور اصول اساسی

فرصت عظیم تبلیغ باید صرف مهم ترین مسایل شود و از مهم ترین آنها تاکید بر اصالت حمایت و پیروی از ولایت فقیه است و این از اصول انتظار برای فرج حضرت صاحب الامر (ع) است، عشق به امام غایب (ع) باید در دفاع از حریم ولایت نمود عملی بیاید که پیرمرد فرمود: «پشتیبان ولایت فقیه باشید تا به مملکتتان آسیبی نرسد».

دعوت به وحدت و تجمع اقوال و در یک کلام وحدت کلمه حول رهبری جامعه اسلامی و هوشیار بودن در برابر توطئه های دشمن به ویژه حرکت های خط نفاق که به دستور اربابانشان مشق فساد می کنند نیز از مسایل اصلی است که مبلغین باید به آنها توجه کنند.

آفت ها و آسیب های منبر: حاشیه نگری و نگاه منفی به منبر

حجت الاسلام رفیعی در این باره می گوید: گاهی بعضی از مطالب مبلغ را به واسطه غیرپژوهشی و منبری بودن آن رد می کنند یا می گویند فلان شخص منبری است در مقابل مجتهد و محقق و مفسر. این آسیب مهمی است که موجب شده حوزه های ما به طور جدی به امر پرورش مبلغ و منبری اهتمام نداشته باشد. از این رو می بینید که فضای منبری ها با فضای سایر طلاب متفاوت است، در حالی که برخی از بزرگان و جتبی مراجع فعلی ما از منبری های موفق و پر قدرت بودند.

*پایگاه اطلاع رسانی «رسا»